DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh39844>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 20.11.2019
Kabul Tarihi: 24.01.2020
Online Yayın: 29.02.2020

Article Type: Research article
Submitted: 20.11.2019
Accepted: 24.01.2020
Published Online: 29.02.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Duran, A. & Tangülü, Z. (2020). Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi. *Journal of History School*, 44,1-17.

MACARİSTAN VE TÜRKİYE TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇ VE İÇERİĞİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ¹

Alev DURAN² & Zafer TANGÜLÜ³

Öz

Bu çalışmanın amacı, Macaristan ve Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde tarih dersi öğretim programlarının amaçlarının ve içeriğin karşılaştırmalı bir analizini yapmaktır. Bu amaçla öncelikle, Macaristan tarih dersinin ortaokul düzeyinde verilen “*történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek*” (Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri) dersinin devamı niteliğinde olduğunu ve lisede 9-12. sınıflarda aynı ders adı ile tarih, toplum ve vatandaşlık bilgisi (*történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek*) olarak verildiği ifade edilmelidir. Araştırmada, Türkiye ve Macaristan eğitim sisteminde, 9- 12. sınıflardaki tarih eğitimi programlarına dair analize ek olarak, Macaristan tarih eğitimi dersinde, müşterek bir tarih hafızasına sahip bu iki ülkenin ortak konuları ele almaları ve almamaları hususuna ayrıca yer verilecektir. Bu çalışmada, araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada sadece karşılaştırmalı bir çalışma olduğu için doküman incelemesi yapılmış, programların öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutları ele alınmamıştır. Karşılaştırma araştırması olması nedeniyle, karşılaştırmalar dokümanlar üzerinden yapıldığı için aynı zamanda doküman incelemesi yöntemi de esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Macaristan, Tarih Eğitimi, Amaç.

¹ Bu çalışma, 24-26 Nisan 2018 Tarihinde Trabzon’da I. Uluslararası Kanuni Sultan Süleyman Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuş metnin geliştirilmiş halidir. Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. Yazar: %50

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, alvdrn@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0995-8090.

³ Doç. Dr, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zafertangulu@gmail.com Orcid: 0000-0003-1596-442x.

Comparative Analysis of Hungary and Turkey in Terms of History Course Objectives and Content of Curriculum

Abstract

The aim of this study is to make a comparative analysis of the aims and contents of history teaching programs in the level of secondary education in Turkey and Hungary. For this purpose, it should be stated that the Hungarian history course is the continuation of the "*történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek*" (History, Society and Citizenship Information) course given at the secondary education level and that course that has the same name is taught as history, society and citizenship knowledge (*történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek*) in the high school of 9th-12th the classes. In the research, in addition to the analysis of the 9th-12th classes' history education of the curriculum in Turkey and the Hungarian education system, the subject of that whether these two countries with a common history memory do and do not address the issue in the Hungarian history education course. In this study, the research model was used as a research model. Since the study was only a comparative study, document review was conducted and the teaching-learning process and evaluation dimensions of the programs were not considered. Since it is a comparison research, since the comparisons are made through documents, a document review method of the research is also taken as basis.

Keywords: Turkey, Hungary, History Education, Purpose.

GİRİŞ

Tarih öğretimi, dünya üzerinde her toplum için değerli hususlardan birisini arz etmektedir.⁴ Eğitim tarihi irdelendiği zaman, eğitim ve öğretim vasıtası ile gençlere aşılması istenilen gayelerin seneler içinde değişiklik gösterdiği görülür. Bu değişiklikler, toplumların, devletlerin geçirmiş oldukları büyük felaketler, sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle meydana gelmektedir. İnsanoğlunun geçmiş hakkındaki bilgisi ve birikimi, toplumdan topluma veya ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, zamana paralel olarak artmakta ve bu artış da geçmiş hakkındaki yorumların mekânla bağlantılı olarak hem bireye ve topluma hem de zamana göre değişmektedir.⁵ İnsanın geçmişe dair deneyimlerinin toplandığı bir ortak hafıza

⁴ Yahya Akyüz, "Türk Eğitim Tarihi", *Tarih İçin Metodoloji*, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Yay, Ankara 2018, s. 107- 110; Mustafa Safran, "Tarih Eğitimi", *Tarih İçin Metodoloji*, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Yay, Ankara 2018, s. 103-107.

⁵ Erkan Dinç, "Tarih Bilinci Açısından Tarih Öğretiminin Amaçları", *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2011, s. 70.

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

olan tarih, günümüz insanların toplumsal kimliklerini ve gelecekle ilgili beklentilerini oluşturmaları için bir zemin oluşturur.⁶

İki büyük dünya savaşının olması ve sonrasında yaşanan süreç sosyal bilimlerde eğitim ve öğretimin amaçlarında da değişikliğe sebep olmuştur. Sosyal bilimlerin öğretimin amaçlarında meydana gelen bu değişim incelendiği zaman, bir dizi faktörün bu değişimde önemli rol oynadığı görülür. Bu faktörün başında, barışın sağlanabilmesi için yapılan çalışmalar, insanlığa saygılı bireyler yetiştirme, yurttaşlık bilincinin oluşturulması ve uluslararası dayanışmanın geliştirilmesi gelmektedir.⁷ II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkım sürecinin ardından şehirleşmenin hızlanması, farklı kültürden, din ve ırktan insanların bir arada yaşamasını sağlama, sanayileşme ve demokratikleşme de gelişmiş ülkelerde tarih öğretiminin genel amaçlarını etkileyen diğer faktörler olarak gösterilebilmektedir.⁸ Gelişmiş ülkelerin tarih öğretimi amaçlarından biri de insanlığa saygı ve yurttaşlık bilincinin geliştirilmesidir.⁹ Yaşanılan bu savaş dönemlerinin ardından, bu süreçlerin tekrar yaşanmaması için tarih öğretimine barışın tesisi ve korunması maksadı ile vazifeler yüklenmiştir.¹⁰

Bu değişikliklerden tarih eğitimi de etkilenmiş ve tarih öğretiminin amaçları da güncellenmiş, ihtiyaçları karşılaması hedeflenmiştir. Tarih eğitimi, 19. Yüzyılda millet-devlet sisteminin ortaya çıkışı ve demokrasi hareketlerine paralel olarak, laik bir zemin üzerinde, eğitim programlarında hak ettiği yeri almaya başlamış ve vatan terbiyesini tamamlayıcı bir unsur olduğu fikri yaygınlaşmıştır.¹¹

Tarih eğitimi ve öğretimi amaçlarının ülkeler ve bölgeler arasında farklılaştığı görülmektedir.¹² Bilhassa teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde sadece tarihsel bilgi ve ait olduğu toplumun kültürünün aşılması

⁶ Dinç, agm, s. 71.

⁷ İsmail Demircioğlu, “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Tarih Öğretmenliğinin Genel Amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16. S. 2, Elazığ 2006, s. 134.

⁸ Education in Europe – Nineteenth -and Twentieth- century Education, <http://science.jrank.org/pages/9080/Education-in-Europe-Nineteenth-Twentieth-Century-Education.html>, (Erişim Tarihi 11.12.2018)

⁹ Demircioğlu, agm, s. 135.

¹⁰ Dünya eğitim tarihi açısından değişimler hakkında detaylı bilgi için bkz: Kemal Aytaç, *Avrupa Eğitim Tarihi Antikçağ’dan 19. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, Doğubaki, Ankara 2018.

¹¹ Zihni Merey, “Dünyada ve Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi”, *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2011, s. 27.

¹² İsmail Demircioğlu, “Tarih Öğretiminin Amaçları”, *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2011, s. 65; Ayşen İçke, *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018.

değil, bununla beraber analitik düşünme, problem çözme, demokrasi ve vatandaşlık bilinci kazandırma gibi misyonlarının da yüklenebileceği bir alan olarak görülmüştür.¹³ Ortak bir tarih öğretimi anlayışı oluşturmak amacıyla, özellikle Avrupa Birliği ülkeleri çeşitli proje ve kuruluşlarda çalışmalar yürütmektedir.¹⁴

Ortak bir tarih anlayışı oluşturmak maksadı ile Avrupa konseyinin girişimleri ile 1993 yılında *European Standing Conference of History Teachers' Associations (EUROCLÍO)* kurulmuştur.¹⁵ Bu kuruluş, tarih öğretimi hakkında birçok çalışma ve proje yürütmektedir.¹⁶ 21. Yüzyılda tarih öğretimini Avrupa ölçeğinde düzenlemeye ilişkin aldığı kararlar ve dünyada küreselleşmenin ve post modern eleştirilerin ışığında yeniden yapılandırılmıştır.¹⁷ Yürüttükleri çalışmalar ile Avrupa birliği ülkeleri ve birliğe üye olacak ülkeler için tarih öğretim programına dair bakışları tanımlanmaktadır.

Bu kuruluşa 2004 yılında Avrupa Birliğine dâhil olan Macaristan da üyedir.¹⁸ Burada “*Macar Tarih Öğretmenleri Derneği*” (*Történelem Tanárok Egylete*)¹⁹ adı ile 1989 yılında bir yapı kurulmuş ve bu kuruluşa dâhil olan ilk ülkeler arasında yer almıştır. Bu derneğin temel amacı, bilgi ve deneyimi paylaşmak ve tarihin öğrenimini ve öğretimini desteklemektir. Derneğin 400 üyesi ve çeşitli yerel grupları vardır.

Macaristan'daki dersler arasından tarih dersinin yeri oldukça güçlüdür. Özellikle ortaokullarda öğrencilerin Macarca ve Matematik dersleri dışında final sınavına girmesi zorunlu üç dersten biridir 9. ve 12. sınıfların ders programında Tarih derslerinin yanı sıra ayrıca Yurttaşlık dersi bulunmaktadır ve bu ders Tarih öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Üniversiteye geçiş sisteminde yapılan ileri düzey final sınavı için hazırlık kurslarının yanı sıra gerek olması halinde isteğe bağlı olarak tarih dersleri almak da mümkündür. *Történelem Tanárok Egylete* üyelerine verdiği eğitim düzenlemelerinin yanı sıra, her yıl ekim başında bir konferans da düzenlemektedir. Bu konferanslara sadece farklı seviyelerden gelen üye öğretmenler değil, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri de

¹³ Alois Ecker, “The Education of History Teachers in Europe—A Comparative Study. First Results of the “Civic and History Education Study”, *Creative Education*, 2018, 9, 1569.

¹⁴ Ecker, agm, s. 1568- 1570.

¹⁵ <https://eurocliohistory.org/> ; Demircioğlu, “Avrupa Birliği Ülkeleri ve...”, s. 135.

¹⁶ *A Történelem Tanítás Online Folyóirat*, (Tarih Öğretimi ile ilgili Çevrimiçi Makaleler), <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/> (E. Tarihi 9.12.2018)

¹⁷ Merey, agm, s. 28.

¹⁸ <https://euroclio.eu/member/hungarian-history-teachers-association/> .

¹⁹ Derneğin resmi sayfası: <https://tte.hu/>. (Történelem Tanárok Egylete).

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

katılabilmektedir. *Történelem Tanárok Egylete* ayrıca çalışma turları da düzenlemektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Macaristan ve Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde tarih dersi öğretim programlarının amaçlarının ve içeriğin karşılaştırmalı bir analizini yapmaktır. Bu genel amaca ulaşmak için iki alt amaç vardır:

1. Türkiye ve Macaristan’ın Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarının amaç boyutu açısından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
2. Türkiye ve Macaristan’ın Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarının içerik boyutu açısından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada sadece karşılaştırmalı bir çalışma olduğu için doküman incelemesi yapılmış, programların öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutları ele alınmamıştır. Karşılaştırma araştırması olması nedeniyle, karşılaştırmalar dokümanlar üzerinden yapıldığı için aynı zamanda araştırmanın bir doküman incelemesi yöntemi de esas alınmıştır.

Toplumsal bilimlerde doğal bilimlerdeki gibi deney yapmak çok güç ve sınırlı olduğundan, bu eksikliği gidermek bakımından toplumsal bilimlerde karşılaştırmalı yönetime başvurulmaktadır. Bu yöntemde, aynı olayın zaman içinde ve farklı yerlerdeki durumunun karşılaştırılarak incelenmesidir. Örneğin aile kurumunun 17. yüzyıldaki durumu ile günümüzdeki durumunu karşılaştırarak incelemek aradaki farklılık ve değişimleri açıklamaktır. Farklı toplumlardaki köylerin birbirleriyle karşılaştırılmasının yapılması buna örnek olarak gösterilebilir. Karşılaştırmalı metot, aynı çağda yaşayan, fakat birbirinden büsbütün bağımsız insan topluluklarının durumlarının akılcı yoldan karşılaştırılmasını içerir. Sosyolog ve antropologlar, evrimi araştırırken karşılaştırma metodunu kullanan Darwin’den bu konuda çok istifade etmiş ve sözü edilen metodu daha da geliştirmişlerdir.

Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kaplar. Tek başına bir yöntem

olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir.²⁰ Geleneksel olarak doküman incelemesi, tarihçilerin antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak tanınır. Hangi dokümanın önem arz ettiği ve veri kaynağı olarak değerlendirebileceği araştırma problemi ile yakından ilişkilidir. Örneğin eğitim ile ilgili bir araştırmada, şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir: Eğitim alanında ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci rehberlik kayıt dosyaları, öğrenci ve öğretmen el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmi belgeler vs.²¹

Burada veri kaynağı olarak kullandığımız dokümanlar şunlardır:

1. Németh, György- Borhegyi, Péter, *Történelem-9*, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
2. Németh, György- Borhegyi, Péter, *Történelem-10*, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
3. Németh, György- Borhegyi, Péter, *Történelem-11*, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
4. Németh, György- Borhegyi, Péter, *Történelem-12*, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
5. <http://kerettanterv.ofi.hu/> (Oktatáskutatóés Fejlesztő Intézet, Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek” (Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri Dersi öğretim programı.)
5. MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi* (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara 2018.

Doküman incelemesi yapılırken belli başlı aşamalar izlenmektedir. Bunlar: Dokümana ulaşma, Özgünlüğü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olarak 5 aşamadan oluşmaktadır. Dokümana ulaşma, araştırma konusuna rehberlik etmektedir. Doküman incelemesine karar vermeden önce bu kaynağın kullanılmasına gerçekten ihtiyaç var mı, varsa neden ve ne tür bir ihtiyaç gibi sorular yöneltilmelidir.²² Çalışmamızda bu aşamada Macaristan ve Türkiye tarih öğretim programları ülkelerin resmi eğitim

²⁰ Ali Yıldırım- Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin, Ankara 2008, s. 187.

²¹ Yıldırım- Şimşek, *age*, s. 188.

²² Yıldırım- Şimşek, *age*, s. 193-196.

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

bakanlıkları sitelerinden elde edilmiştir. İki ülke arasındaki tarih eğitimi programını karşılaştırmak için bu dokümanlara ihtiyaç duyulmuştur.

İkinci aşama ise özgünlüğü kontrol etmedir. Bu aşamada belirli dokümanlara ulaşan araştırmacının, ulaştığı dokümanların özgün olup olmadığını kontrol etmesi gerekmektedir. Önemli bir nokta olan bu devrede, dokümanın asıl sahip olduğu kaynaklarca sahipleniliyor mu ya da onaylanıyor mu, gerçekten özdeşleşiyor mu sorgulanmalıdır. Bu evreye ilişkin olarak çalışmamızda iki ülke için de tarih öğretim programları resmi sitelerince indirildiğinden gerçekliği sabit bulunmaktadır.

Dokümanları anlama evresinde ise, dokümanların belirli bir sistem içinde ve birbirleri ile karşılaştırmalı olarak çözümlenmesi gerekmektedir. Bunlar arasında belirli olay ve olgulara ilişkin olarak farklı bakış açıları ve yorumlar mevcut mu gibi soruların kullanıldığı aşamadır. Çalışmamız, iki ülkeyi karşılaştırdığı için dokümanlar karşılaştırılarak anlaşılmaya çalışılmıştır.²³

Dördüncü evre olan veri analizi aşamasında, temel bir soru vardır: Toplanan bu dokümanlar araştırmada kullanılacak tek veri setini mi oluşturmaktadır yani sadece bir doküman analizi mi olacaktır sorusuna yanıt verilmelidir. Araştırmacı dokümandan elde edeceği verileri, desteklemek, çürütmek veya bulduğu sonuçlara verileri desteklemek, çürütmek veya bulduğu sonuçlara alternatif açıklamalar getirmek amacıyla kullanılabilir. Bu durumda araştırmacının bir doküman setini nasıl kullanacağı ve bunlarda kapsanan veriyi nasıl analiz edeceği önceden belirlediği problem ve alt problemler yoluyla belirlenmiştir ve burada doküman analizine temel oluşturacak tema veya kategoriler zaten belirlidir.²⁴ Bu çalışma da ise, yöntem olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve veri analizi olarak da doküman analizi yapılmıştır.

Araştırma kapsamında incelemeye tabi tutulan Macaristan ortaöğretim düzeyi tarih öğretimi programı ülkenin resmî sitesi Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü'nden (Oktatás Kutató és Fejlesztő Intézet) elde edilmiştir. Buna ek olarak, alan yazın taraması da yapılmıştır. Çalışmada Türkiye ve Macaristan'ın mevcut tarih öğretim programları amaç ve konularının içeriğinin karşılaştırmalı bir analizi yapılmaya çalışılmıştır.

²³ *age*, s. 196- 200.

²⁴ *age*, s. 197- 201.

BULGULAR

Karşılaştırmalı bir araştırma olan ve veri analizi kullanılan bu çalışmadaki bulgular daha önce verilen alt amaçlara uygun olarak iki alt amaca ilişkin olarak analiz edilmiştir. Bulgular ülkelere göre başlıklar halinde sunulmuştur.

1. Türkiye ve Macaristan'ın Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarının amaç boyutu açısından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir sorusuna ait bulgular.
2. Türkiye ve Macaristan'ın Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarının içerik boyutu açısından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir sorusuna ait bulgular.

1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

1.1. Macaristan'da Tarih Öğretimi Programının Genel Amaçları

Macaristan'da ortaöğretim düzeyi tarih öğretim programı, ortaokul düzeyinde verilen Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri (*történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek*) dersinin devamı niteliğinde ve ortaöğretim düzeyinde 9-12. sınıflarda aynı ders adı ile verildiği görülmektedir.

Günümüzde, Macaristan ortaöğretim düzeyinde tarih öğretiminin genel hedefler irdelendiğinde, hedefler ülkeler bazında değişiklik göstermektedir. Avrupa birliğine 2004 yılında üye olan Macaristan'ın, diğer Avrupa birliği ülkelerine göre ortaöğretim düzeyi tarih öğretimi amaçlarının farklı olduğu görülmektedir.²⁵ Diğer ülkelere göre daha geleneksel olduğu ve tarih derslerinin öğrencilere günümüz bireylerinin sahip olması gereken problem çözme, karar verme ve analitik düşünme gibi beceri ve nitelikleri kazandırmaktan uzak olduğu görülmektedir. Tarih öğretimi gayelerinin geleneksel olmasının en önemli nedenlerinden birisi, ülkenin diğer Avrupa birliği ülkelerine nazaran ekonomik ve sosyo kültürel gelişmesinin farklı bir gelişim süreci göstermiş olması gösterilebilir. 1993 yılında çıkan bir kanun ile Macar milli eğitimi, tekrar düzenlenmiş ve amacı olarak "Macaristan Cumhuriyet anayasasında eğitimle ilgili hukuki eşitlik temelinde pratik, vicdan ve din özgürlüğünün, yurt sevgisi için eğitimin gerçekleştirilmesi, milli ve etnik azınlıkların dil hakkının sağlanması, öğretim ve müfredat serbestliğinin tesis edilmesi olarak belirlenmiştir."²⁶

²⁵ Demircioğlu, "Avrupa Birliği Ülkeleri ve...", s. 138.

²⁶ *Magyar Közoktatásról Szóló*, 1993- évi 79. Törvény (Macar Milli Eğitim Bildirisi 1993 Yılı 79. Kanun)

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü [Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet] 'ne göre tarih öğretimi genel hedefleri yoğun şekilde tarihi kültür ve bilgi paylaşımına dayanmaktadır.²⁷ Bu hedefler doğrultusunda, Macaristan tarihi bilgi ve kültür aktarımı ile genel hedefler ve bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye yönelik becerilerle ilgili genel olmak üzere iki temel grupta toplayabiliriz:

a. Tarihi Kültür ve Bilgi Paylaşımı İle İlgili Genel Hedefler

- . Maddi ve manevi kültürü derinlemesine anlama,
- . T Kültürel, sosyal ve manevi konularla ilgili tarihsel değişim ve günlük tarih bilgisi elde etme,
- . Dünya ve Avrupa tarihinin önemli dönemleri hakkında bilgi elde etme,
- . Dünya tarihi içinde ulus ve bölge tarihinin yerini anlama
- . Tarihe karşı ilgi,

b. Bilgiyi Düzenlemeye, Kullanmaya ve Üretmeye Yönelik Becerilerle ilgili Genel Amaçlar

- . Günümüzü anlayabilme,
- . Sebep, sonuç, benzerlik, farklılık, süreklilik ve kanıt gibi kavramları öğrenme
- . Yorum ile gerçek arasındaki farkı ve önyargının bilgiyi nasıl tahrir ettiğini görebilme,
- . Sosyal değişimin farkında olabilme,
- . Zaman ve kronolojiyi anlama²⁸

1.2. Türkiye Cumhuriyeti Ortaöğretim Düzeyi Tarih Öğretimi Programının Genel Amaçları

Macaristan'dan sonra Türkiye'deki tarih öğretimin gelişimi incelendiğinde, özellikle II. Meşrutiyet döneminden itibaren başlayan arayışlar, Cumhuriyet'in istek ve gereklerini daha belirli bir çizgide devam etmiştir.²⁹ 1924 ve 1926 tarihli

²⁷ *Oktatás Kutató és Fejlesztő Intézet, Történelem, Társadalmi és Állampolgári Ismeretek* (Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri Dersi Öğretim Programı.)

²⁸ <http://kerettanterv.ofi.hu/>. (*Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet/ Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü*) (E. Tarihi: 12.12.2018); Demircioğlu, "Avrupa Birliği Ülkeleri ve...", s. 138, 139.

²⁹ "Türkiye'de de II. Meşrutiyet Dönemi'nde; tarih dersleri, "millî ve vatanî terbiye" aracı olarak görülmüştür. Öyle ki 1910 yılında Sâtu Bey, "Târih Tedrisatının Usûl-i Esâsiyyesi" adlı

müfredat programları Cumhuriyetin beklentilerine uygun değişikliklerin ilk işaretlerini vermektedir. Özellikle 1926 ve daha sonrası yapılan değişikliklerle, çocuklara genel tarih kültürünün yanı sıra milli tarihin öğretilmesi hedeflenmiştir. Cumhuriyetin eğitim anlayışına göre, çocuklara her vatandaşın bilmesi zorunlu olan bilgi ve becerileri kazandıran, özgür bir insan ve milli topluluğun bir üyesi olarak haklarını ve ödevlerini öğreten kurumların başlıca amacı, genç kuşakları çevresine etkin şekilde uyum sağlayabilen iyi vatandaş olarak yetiştirmektir.³⁰

Ulus devlet düşüncesine göre kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde büyüyen genç nesle ulus bilincinin aşılması ve geçmişin öğretilmesi misyonu, tarih derslerine yüklenmiştir. Cumhuriyetin istediği yeniliklere ayak uyduracak nesli yetiştirmek eğitimcilerin görevlerinden biridir.³¹ Cumhuriyet'in ilk yıllarında, tarih ders kitaplarının muhteviyatında önemli değişiklikler yapılmakla birlikte, geçmişten gelen alışkanlıklar ve bakış açısı tamamen silinmemiştir.³² Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Atatürk ile birlikte, Türk tarihine bütüncül bir biçimde yaklaşılmaya başlanmış ve tarih öğretimi programlarında Türk tarihi temel alınmıştır. Tarih yazımı ve öğretimi cumhuriyet kadrolarının en çok önem verdiği konular arasında yer almaktaydı. Atatürk'e göre Kurtuluş Savaşı'nda maddî anlamda kazanılan başlarının manevî alanda da kazanılması gerekiyordu. Bu çerçevede Atatürk, bağımsızlık mücadelesinin manevî cephesini millî tarih olarak tanımlamıştır.³³

I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sonrası kurulan örgütler, daha barışçı bir dünyanın inşası için tarih öğretiminin amaçları ve içeriğini değiştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Dünyada meydana gelen bu değişimden, diğer disiplinlerle beraber tarih öğretimi de etkilenmiştir. Tarih öğretimi alanında bu

makalesinde tarih dersinin Mutlakîyet döneminin (1876-1908) ne kadar kötülöklere neden olduğunu, Meşrutîyet idaresinin ne kadar iyi bir idare olduğunu göstermesi gerektiğini yazmaktaydı. Bunun yanı sıra, tarih dersi, Sâti Bey'e göre, Meşrutîyet'in, özgürlüğün ne kadar uzun yoksulluklar, ne kadar cânsipârâne uğraşmalar sonucunda elde edildiğini anlatmalıydı." Mustafa Safran, "Türk Tarihi Öğretimi ve Meseleleri", *Türkler*, C. 17, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 935-942.

³⁰ Muallim Baha Tevfik, "Yeni Terbiye Yurtlarımız ve Vazifelerimiz", *Özdilek Mecmuası*, S. 10-35, Trabzon İstikbal Matbaası, s. 50-55.

³¹ Cemal Gültekin, "Eğitimden Maksat", *Özdilek Mecmuası*, S. 9-35, Trabzon İstikbal Matbaası, Trabzon 1339.

³² Mesut Çapa, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 39-55; Erdal Aslan, "Atatürk Döneminde Tarih Eğitimi-I: Türk Tarihi Tezi Öncesi Dönem (1923-1931)", *Eğitim ve Bilim*, C. 37, S. 164, 2012, s. 331-346.

³³ İsmail Demircioğlu, "Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 12, 2008, s. 432.

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

dönemde yaşanan bir diğer gelişme ise, tarih derslerini barışı tesis etmek amacıyla kullanılmasıydı. I. ve II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımları ortadan kaldırmak ve daha barışçıl bir dünya yaratmak için farklı örgütler kurulmuş ve bunlar çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Özellikle ders kitaplarından düşmanlık içeren ifadelerin çıkarılmasına Türkiye de katılmış ve bu alanda önemli mesafeler alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı akabinde tarih öğretim hedeflerinde dünya genelinde meydana gelen farklılaşma Türkiye’de de kendini göstermiş ve 1970’li yıllarda, tarih öğretimi programı, gençlere problem çözme yetisi kazandırmayı amaçlayan bir düşünceye göre şekillendirilmiştir. Günümüzde çağdaş ülkelerde tarih öğretimi, problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır.³⁴ 1980 ihtilaliyle ülkemizde yeni bir döneme girilmiş ve 1980 öncesi yaşanan olayların da yansımasıyla özellikle ilköğretimin ikinci kademesinde “millî tarih” ismiyle dersler konmuştur. Bu dersler aracılığıyla tarihin millî bir perspektiften öğretilmesi amaçlanmaktaydı. 1997-1998 dönemindeki yeni yapılanmayla beraber bu dersler kaldırılmış ve tarih konuları sosyal bilgiler bünyesinde okutulmaya başlanmıştır. Liselerde ise eskisi gibi tarih dersleri müstakil olarak öğretilmeye devam etmektedir.³⁵

Talim Terbiye Kurulunun 17.07.2017 tarih ve 90 sayılı kararı ile ortaöğretim tarih programı güncellenmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında yeni oluşturulan 9. sınıf tarih dersi kitabı ve programı uygulamaya konmuştur. Güncellenen tarih öğretim programının temelinde kronolojik ve tematik anlayışların bir araya getirildiği ifade edilmiştir.

Tarih öğretiminin amaçlarına yönelik literatür incelendiği zaman, alanın öğretimine farkı görevler yüklendiği görülmektedir. Alanın amaçlarının bilgi aktarımından bilimsel düşüncenin öğretimine kadar değişik bir yelpazede olduğu görülür. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

Kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, neden-sonuç ilişkisi kurma, değişim ve yorum yapabilme, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma, tarihsel analiz ve yorum yapabilmedir.

- . Tarihsel bilgi, toplumsal değerler ve kültür aktarımı için tarih öğretimi,
- . Geçmiş ve bugünü anlamak için tarih öğretimi,
- . Mevcut ideolojik yapının benimsetilmesi ve kimlik gelişimi için tarih öğretimi,

³⁴ MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

³⁵ MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

- . Öğrencilere deneyim ve bilimsel düşünce becerilerini kazandırmak için tarih öğretimi,
- . Tarihle ilgili temel kavramların öğretimi için tarih öğretimi,
- . Dil becerileri ve boş zamanları için tarih öğretimi³⁶

İki ülke açısından değerlendirilecek olursa, ülkelerin siyasi, ideolojik, ekonomik ya da sosyal yapılanmasının etkiye çok açık olduğu ve egemen güçlerin rahatlıkla özellikle tarih dersinin amaçlarına müdahale edebildiği görülmektedir. Kültür kavramını değerlendirecek olursak, kültür, bir millete ait maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu değerler göç, savaş, ticaret gibi yollarla dünyanın farklı bölgelerine taşınmış ve kültürler arası etkileşim meydana gelmiştir. Bunun sonucunda zaman içerisinde uygarlık adı verilen milletlerarası ortak değerler oluşmuştur.³⁷

Macaristan'da, Türkiye'deki ortaöğretim düzeyi tarih öğretimi programına karşılık gelen ortaöğretim düzeyi toplum ve vatandaşlık bilgisi (történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek) dersi, Türkiye'de 9-10-11 ve 12.sınıflarda verilirken, Macaristan'da da 9-12. sınıflara yayılmış ve yoğun şekilde verilmektedir. Tarih dersi konularının sınıflara göre dağılımı Oktatás Kutató és Fejlesztő Intézet (Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü)'e göre şu şekildedir:

2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

2.1. Macaristan (*Történelem, Társadalmi és Állampolgári Ismeretek*) Dersi Sınıflara Göre Konu Dağılımları

Türklerin tarih boyunca münasebet kurduğu devletlerden biri de Macaristan'dır. Sürekli bir ilişki içinde olmaları tarih ders kitaplarında da yer bulmalarını sağlamıştır. Liselerin ilk döneminden itibaren verilen tarih dersi için okutulan kitaplar, *Történelem* (Tarih) -9, 10, 11 ve 12 olarak adlandırılmaktadır.

Ders kitaplarının tam künyesi ise şu şekildedir:

György Németh- Péter Borhegyi, *Történelem, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*, Budapest, 2016.

Macar Milli eğitim programı ve okutulan kitapların içerikleri ise genel olarak şu şekildedir:

³⁶ MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

³⁷ Yusuf Keskin, "Tarih Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/7 Spring 2015, s.668.

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

Lisenin ilk döneminden itibaren 9. ve 10. sınıflar seviyesinde tarih kitaplarında konuların toplamda 9 ünite ana başlık altında toplandığı görülmektedir. İlk ünite tarih öncesi ve eski çağ doğu kültürü ile başlamakta, tarihin kaynaklarından ve ilk toplumlardan bahsetmektedir. Hemen ardından antik Yunan ve antik roma tarihin yer verildiği, kavimler göçü ve dünya dinleri ile tamamlandığı görülmektedir. Ortaçağda başlığında ise Roma imparatorluğuna, sosyal, politik kökleri ve etkilerine ve ardından Osmanlı imparatorluğunun yayılışına yer verilmiştir. 5. Üniteden itibaren ise -Macar Halkının Kökeni, Göçü, Yurt Kurma meselesi (*Honfoglalás*) ile ülke tarihine yer vermeye başladıkları görülmektedir. Akabinde, devrimler ve kentleşmeye yer ayrılmış ve dönem Macaristan'ın yeniden kurulması üst başlığı ile Macaristan'da 11-12. sınıf tarih dersi konularına bakacak olursak;³⁸

Milli devletlerin çağı ile başlatılmış, Avrupa ve Amerika tarihine yer verilmiştir. Sonrasında Macaristan'da Uzlaşmaya ve Düalizme Giden Yol başlığından sonra I. Dünya savaşı ve sonuçları yer almıştır. Macaristan'da Savaş Yenilgisinin Sonuçları: Avusturya-Macaristan Monarşisinin Dağılması, Yıldızçiçeği Devrimi, Konsey Cumhuriyeti konularına yer verilmiş, - Orta Avrupa'da Yeni Devletler, Sınır Dışındaki Macarların Hayatına değinilmiştir. İki Dünya savaşı arasında Macaristan ve 2. Dünya savaşındaki gelişmeler olarak konular oluşturulmuştur. 1945–1956 Arasında Macaristan başlığı ile ise Macaristan'ın Sovyetleşmesi, Komünist Diktatörlüğün Kurulması, Özelliklerine değinilmiş ve 1956 Devrimi ve Kurtuluş Savaşı'nın Nedenleri, Geçmişi, Ana Olayları, Özellikleri ve Karakterleri irdelenmiştir. İki Dünya Sistemi Arasındaki Rekabet, Sovyet Blokunun Parçalanması, Kádár Dönemi, Birleştirici Avrupa, Küreselleşmenin Gerçekleşmesi ve Macaristan'da Demokratik Koşulların Oluşturulması başlığı altında konulara değinilmiş- Macarların Sınırların Ötesindeki Durumu. Dünyadaki Macarlar konusu ile üniteler sonlandırılmıştır. 10 ünite halinde yoğun şekilde işlenen konular Macaristan'da Demokratik Koşulların Oluşturulması konusu ile tamamlanmış ve Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık Bilgileri, Finansal ve Ekonomik Kültür ve İş Hayatı bölümleri ile konular tamamlanmıştır. 1848 devrimleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.³⁹

Konu dağılımları bilhassa Türk ve Macarların yoğun bir temas içinde olduğu Orta ve yeniçağ üzerinde durmuştur. Türkler, genel olarak balkanlardaki gelişmeler sonrası ise dünya tarihiyle birlikte yer almıştır. Türklerin ülkeden kovuluşu da bu üniteler arasında yer almıştır.

³⁸ <http://kerettanterv.ofi.hu/>. (*Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet/* Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü) (E. Tarihi: 12.12.2018)

³⁹ <http://kerettanterv.ofi.hu/>. (*Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet/* Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü) (E. Tarihi: 12.12.2018)

2.2. Türkiye Ortaöğretim Düzeyi Tarih Dersi Öğretimi Programı Sınıflara Göre Konu Dağılımları

Türkiye’de Ortaöğretim düzeyi tarih dersi konularının dağılımlarına bakacak olur ise, Macaristan’a göre daha yüzeysel olduğu görülmektedir. Konular tarih ve zaman ünitesi ile başlamakta, Macaristan’da da olduğu gibi insanlığın ilk dönemleri üzerinde durulmuş ve Ortaçağa kadar devam edilmiştir. Macaristan’dan farklı olarak ülke tarihine daha çok yer verildiği görülmüştür. İslam medeniyetinin doğuşu ve Türklerin İslamiyet’i kabulü ile 9. sınıfa son verilmiştir. Selçuklu Devleti ile başlayan konular, Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni ile tamamlanmaktadır.

11. sınıf konularında ise, Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti (1595-1774), Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı, Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914), Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri, Sermaye Ve Emek XIX. ve XX. Yüzyılda Değişen Gündelik Hayat üniteleri ile sonlandırılmıştır.⁴⁰

Son sene olan 12. sınıfta ise, İnkılap tarihi ve Atatürkçülük adı verildiği görülmektedir. İlk ünite, 20. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya konuları ile başlamaktadır. I. dünya savaşını kapsayan konuların ardından Milli mücadele dönemine yer verilmiş, Atatürkçülük ve Türk inkılabının detayları ile devam edilmiştir. İki dünya savaşı arasındaki dönemde Türkiye ve Dünya konuları izlemiş, iç ve dış politikaya yön veren siyasi ekonomik gelişmelere değinilmektedir. II. dünya savaşı gelişimi ve sonrasındaki dönem, toplumsal devrim çağında Türkiye ve dünya konularını kapsamaktadır. 21. yüzyılın eşliğinde Türkiye ve dünyadaki gelişmeleri 1990 sonrasına kadar ele alınarak konular sonlandırılmaktadır.⁴¹

Son kırk yılda dünyada tarih öğretimi alanında önemli değişimler yapılmıştır. Türkiye’de de Talim Terbiye Kurulunun 17.07.2017 tarih ve 90 sayılı kararı ile ortaöğretim tarih programı güncellenmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında yeni oluşturulan 9. sınıf tarih dersi kitabı ve programı uygulamaya konmuştur. Güncellenen tarih öğretim programının temelinde kronolojik ve tematik anlayışların bir araya getirildiği ifade edilmiştir.⁴²

⁴⁰ MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

⁴¹ MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

⁴² MEB, *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara 2018.

SONUÇ

On dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkmasını ardından genel eğitim kurumlarına verilen en önemli görevlerden birisi, vatandaşlık bilinci gelişmiş bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak da tarih derslerine özel önem verilmiş ve çeşitli misyonlar yüklenmiştir. Macaristan ve Türkiye ortaöğretim tarih öğretimi programında bu çerçevede geleneksel tarih öğretimi anlayışı hâkim olmuştur. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gelişen yeni tarih öğretimi anlayışında ise bilgiden ziyade tarihsel düşünme becerileri ön plana çıkarılmış ve öğrencilere kanıt değerlendirme, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır.

Macaristan tarih öğretiminin ortaokul düzeyinde verilen *Történelem, Társadalmi És Állampolgári Ismeretek* (Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri) dersinin devamı niteliğinde olduğunu ve ortaöğretim düzeyinde 9-12. sınıflarda aynı ders adı ile tarih, toplum ve vatandaşlık bilgisi (*Történelem, Társadalmi És Állampolgári Ismeretek*) olarak verildiği görülmektedir. Macaristan’da ve Türkiye’de tarih öğretimi 9-12. sınıflarda yer almaktadır. Macaristan, bulunduğu coğrafya ve Avrupa birliği ülkelerine göre bir karşılaştırma yapacak olursak geleneksel tarzda öğretim amaçlarına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yıllara göre konu dağılımı incelendiğinde ağırlıklı olarak tarihsel bilgi ve kültür aktarımına dayalı olduğu yoğun şekilde görülmektedir. Macaristan’daki tarih öğretiminin bulunduğu coğrafya itibarı ile Yabancı ülke tarihlerine ve konularına daha geniş yer verdiğini ifade edebiliriz. Macaristan’da 9- 12. sınıflara dağıtılmış olan Tarih öğretimi konuları, Türkiye’de ise 9- 11. sınıflarda ve son sınıfta İnkılap tarihi ve Atatürkçülük adı ile verilmektedir.

Macaristan tarih dersi kitaplarında Osmanlı sadece birkaç başlık altında geçmekte fakat Müslüman-Hristiyanlar arasındaki süreçler olarak bahsedilmektedir. Macaristan’da tarih öğretimi amaçlarının geleneksel yapıda olduğu görülmektedir. Sebep olarak da bulunduğu coğrafyadaki diğer ülkelere göre daha farklı bir idari ve sosyo-ekonomik gelişme göstermesi söylenebilir. Macaristan ile Türkiye tarih programı öğretiminin genel hedefleri karşılaştırıldığı zaman, benzerlikler olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak tarihi bilgi ve kültür aktarımının yoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Köken olarak Fin-Ugor kökenine dayandırılarak bir tarih yazımı yapıldığı görülmektedir. Osmanlı Devleti’nden ve Macaristan hâkimiyeti sürecine kısa bir yer verildiği görülmekte ve bu dönem olumsuz olarak bahsedilmektedir. Atatürk’ten bahsedilen yerlerde ise Türk Devleti’ni yeniden inşa etmesinden dolayı “*Türklerin Atası*” (*Törökök Atyja*) unvanının verildiği yer almaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- A Történelem Tanítás Online Folyóirat, (Tarih Öğretimi ile ilgili Çevrimiçi Makaleler), <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/>
- Akyüz, Y. (2018). Türk eğitim tarihi. *Tarih için Metodoloji*. Ed. Ahmet Şimşek, Pegem yay, 107- 110.
- Aslan, E. (2012). Atatürk döneminde tarih eğitimi- I: Türk Tarih tezi öncesi dönem (1923-1931). *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 331-346.
- Aytaç, K. (2018). *Avrupa Eğitim Tarihi Antikçağ'dan 19. Yüzyılın Sonlarına Kadar*. Doğubatı yayınları.
- Çapa, M. (2012). Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarih öğretimi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 29(30), 39-55.
- Demirci, İ. (2006). Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de tarih öğretmenliğinin genel amaçlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 133- 146.
- Demircioğlu, İ. (2011). Tarih öğretimin amaçları. *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni insan yayınevi: 65- 69.
- Demircioğlu, İ. (2008). Türkiye’de tarih eğitiminin tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 12, 431-450.
- Dinç, E. (2011). Tarih bilinci açısından tarih öğretiminin amaçları, *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni insan yayınevi, 70-76.
- Ecker, A. (2018). The education of history teachers in europe—a comparative study. first results of the “civic and history education study. *Creative Education*, 9, 1565-1610.
- Gültekin, C. (1339). Eğitimden maksat. *Özdilek Mecmuası*, 9-35, İstiklal Matbaası.
- <https://euroclio.eu/member/hungarian-history-teachers-association/>
- <http://kerettanternv.ofi.hu/> Oktatáskutatóés Fejlesztő Intézet, Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek, Macaristan Eğitim Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Tarih, Toplum ve Vatandaşlık Bilgileri Dersi öğretim programı

Macaristan ve Türkiye Tarih Dersi Öğretim Programlarının Amaç ve İçeriği Açısından Karşılaştırmalı Analizi

<http://science.jrank.org/pages/9080/Education-in-Europe-Nineteenth-Twentieth-Century-Education.html>.

<https://tte.hu/>. *Történelem tanárok Egylete*, Macaristan Tarih Öğretmenleri Derneği

İçke, A. (2018). *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*. Atatürk Araştırma Merkezi yayınları.

Keskin, Y. (2015). Tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında değerler eğitimi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 659-674.

Magyar Közoktatásról Szóló, 1993- évi 79. Törvény (1993). Macar Milli Eğitim Bildirisi 1993 yılı 79 sayılı kanun.

MEB, (2018). *Ortaöğretim Tarih Dersi (9-10-11. Sınıflar) Öğretim Programı*.

Merey, Z. (2011). Dünyada ve Türkiye’de tarih eğitiminin tarihsel gelişimi, *Tarih Nasıl Öğretilir*, Ed. Mustafa Safran, Yeni insan yayınevi: 27- 34.

Muallim Baha, T. (1339). Yeni Terbiye Yurtlarımız ve Vazifelerimiz. *Özdilek Mecmuası*, 10-35. İstikbal Matbaası: 50-55.

Németh, Gy. & Borhegyi, P. (2016). *Történelem-9. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*.

Németh, Gy. & Borhegyi, P. (2016). *Történelem-10. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*.

Németh, Gy. & Borhegyi, P. (2016). *Történelem-11. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*.

Németh, Gy. & Borhegyi, P. (2016). *Történelem-12. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*.

Oktatás kutató és Fejlesztő Intézet, Kerettanterv a Szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára. Macaristan eğitim araştırma ve geliştirme enstitüsü, 9- 12, sınıf lise ders müfredatı.

Safran, M. (2018). Tarih Eğitimi, *Tarih için Metodoloji*. Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Yayınları, 103-107.

Safran, M. (2002). Türk tarihi öğretimi ve meseleleri, *Türkler*. Yeni Türkiye yayınları, 17, 935-942.

Yıldırım, A. & Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin yayınları.